

რუსუდან ლონიშვილი

**თეატრის როლი საზოგადოებაში
და მისი ეკლესიური შეფასება**

თეატრალურ სანახაობებს კაცობრიობის ისტორია უძველესი დროიდან. იცნობს ჯერ კიდევ ანტიკური ხანის მოაზროვნეებმა შეამჩნიეს, რომ ადამიანს თანდაყოლილი სიყვარული ჰქონდა სანახაობათა მიმართ. არისტოტელე მიიჩნევდა, რომ სახელოვან ბერძენ ტრაგიკოსთა ნაწარმოებები ადამიანს ეხმარებოდნენ მდაბალი ვნებებისგან გათავისუფლებასა და განწმენდაში. უძველესი დროიდან მოყოლებული დღემდე თეატრს აქტუალობა არ დაუკარგავს. იგი შუა საუკუნეებში იმდენად პოპულარული იყო, რომ მაყურებელთა სიმრავლის გამო დარბაზები მათ ვეღარ იტევდა, რის გამოც ზოგჯერ წარმოდგენები ღია ცის ქვეშ იმართებოდა. იყო ისეთი პერიოდიც, როცა იმდენად უხამსი გახდა თეატრი, რომ ეკლესიის მამები სასტიკად კრძალავდნენ მასზე დასწრებასა და მასში მონაწილეობის მიღებას. საქართველოში პროფესიული თეატრი მე-19 საუკუნეში ჩამოყალიბდა და საკმაოდ მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა საზოგადოების ცხოვრებაში. წმ. ილია მართალი უდიდეს მისიას აკისრებდა მას საზოგადოების ზნეობის, მისი კულტურული დონის ამაღლებისა და გაკეთილშობილებისთვის. იგი მიიჩნევდა, რომ სცენაზე განხორციელებული ლიტერატურული ნაწარმოებები ადვილად აღსაქმელი იყო უკლებლივ ყველასთვის. ამ საკითხთან მიმართებით, აზრთა სხვადასხვაობა დღესაც არსებობს. კერძოდ, თეატრის, სხვადასხვა სანახაობისა და წარმოდგენის არსებობა საკამათოდ იქცა. წერილი სწორედ ამ საკითხის განხილვას ეძღვნება. ვნახავთ, როგორი შეხედულება აქვს თეატრის შესახებ ეკლესიას და როგორ აფასებენ მას

თავად ამ სფეროში მოღვაწენი, რა როლს ასრულებს ის საზოგადოების ცხოვრებაში და საჭირო არის თუ არა მისი არსებობა.

წმ. ილია მართალი და თეატრი

წმ. ილია მართალმა დიდი ღვაწლი დასდო ქართული თეატრის აღდგენასა და განვითარებას, რადგან ფიქრობდა, რომ მას მნიშვნელოვანი როლის შესრულება შეეძლო ქართველი ერის ცხოვრებაში. მისი აზრით, ვინაიდან ადამიანს ოდითგანვე იზიდავდა სანახაობა და მისი ბუნებიდან ამ თვისების აღმოფხვრა თითქმის შეუძლებელი იყო, ამიტომ უმჯობესად ამ თვისების მისთვისვე სასიკეთოდ გამოყენებას მიიჩნევდა და თეატრის სრულიად აკრძალვის ნაცვლად მასზე ზედამხედველობის დაწესებას ემხრობოდა, რათა მას ისეთი სპექტაკლები შეეთავაზებინა მაყურებლისთვის, რომლებიც მას ზნეობრივ ამაღლებას შეუწყობდნენ ხელს. „ქართული თეატრი ქართველთათვის ბევრის სიკეთის მომასწავებელია“, — წერს წმ. ილია მართალი, — ჩვენ არ ვიცით სხვა მისებრ უებარი საშუალება, რომელიც ეგრე გამარჯვებულად, სასწრაფოდ და პირდაპირ მოქმედებს ადამიანის უკეთესთა გრძნობათა გამოფხიზლებასა და მოძრაობაზედ“.¹

ილიას აზრით, „სცენა ხალხის მწვრთნელი, ხალხის გამზრდელი უნდა იყოს, და ამასთანაც იმისთანა შემაქცევარიც, რომ უკეთეს მხარეს ადამიანისას ფეხს აადგმევინებს, ფრთას ააშლევინებს“.² როგორც იგი ამბობს, არ არსებობს მასზე უკეთესი გასართობი და დროის გასატარებელი საშუალება, რადგან მისი უპირატესობა ის არის, რომ „სცენა ცხოველის სურათებით ელაპარაკება კაცის გულსა და ჭკუას, იგი ამ თავისი თვისებით კაცის გუნებაზედ უფრო მედგრად მოქმედებს, ვიდრე სხვა რამე. ამ მხრით არის იგი სანატრელი, კაცის გრძნობისა და ჭკუის გამაფაქიზებელი, გამწმედელი“.³

თეატრი, ისევე, როგორც საზოგადოდ ჭეშმარიტი ხელოვნება, ადამიანის კეთილშობილურ გრძნობებს აღვიძებს, ამაღლებს და ბოროტების წინააღმდეგ საბრძოლველად მიმართავს. ამ გრძნობას ესთეტიკური გრძნობა ჰქვია, რომელიც „უზენაეს სიტკბოებას ეძებს ყველგან, სიცილი იქნება თუ ტირილი, ბოროტი იქნება თუ კეთილი. ამ გრძნობისათვის ზარდამცემი ბოროტებაც ისეთივე მშვენიერებაა,

¹ ილია ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. V, თბ., 1991, გვ. 241-242.

² ილია ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. VI, თბ., 1997, გვ. 275.

³ იქვე.

როგორც გულწარმტაცი კეთილი“, იმიტომ, რომ „ხელოვნება თვით ბოროტს აბოროტებს კეთილისთვის და კეთილი ხომ კეთილია.“⁴ ამასთან დაკავშირებით ილია ჭავჭავაძეს „ლედი მაკბეტის“ მაგალითი მოჰყავს: „სისხლისმსმელი კაცისმკვლელი მაკბეტის აფთარი ცოლი ისეთივე მშვენიერებაა ხელოვნების თვალთ, როგორც გულკეთილი, გულწრფელი და კეთილისმოქმედი კორდელია. თუმცა ერთი გპულსს და მეორე გიყვარს, მაგრამ აქ ძულელებაც და სიყვარულიც ერთსა და იმავე საგანზეა მიმართული. ერთსა და იმავე ძარღვს ადამიანის გულისას აღძრავს. ერთი ბოროტის უარყოფის გზით და მეორე სათნოების დამტკიცებითა. ერთიც და მეორეც, მართლად მიმავალი, ესთეტიურს გრძნობას საამურად მიაჩნია, და იქნება პირველს შემთხვევაში უდრო ძლიერ იძვრის ადამიანის გული, უფრო დიდს ჭრილობებს და ტკივილს ადამიანის გულისას აყუჩებს იგი დიადი ძულეება, რომელიც იბადება დიდის ბოროტის დანახვაზედ. ხორცის ტკივილიც განა იმავე კანონს არ ექვემდებარება? რამოდენადაც დიდია ტკივილი ხორცისა, იმოდენად საამურია მისი დაყუჩება და დაამება.“⁵

გარდა ამისა, თეატრს სხვა მისიაც ეკისრებოდა, ის უნდა ყოფილიყო ქართული ენისათვის თავისუფალი ასპარეზი, სადაც თამამად და უშიშრად გაჟღერდებოდა იგი. მეტად მძიმე მდგომარეობაში იყო იმ დროს ქართული ენა, მას მისი ყოფნა-არყოფნის საკითხი ედგა, რადგან, როგორც საგანმანათლებლო დაწესებულებებიდან, ასევე ეკლესიიდანაც სდევნიდნენ. ენის მოშლა კი ქვეყნის მოშლას ნიშნავს, „რა ენა წახდეს, ერიც დაეცეს“, — სრულად ეთანხმებოდა გრიგოლ ორბელიანის ამ თვალსაზრისს დიდი ილია. „ჩვენს ენას ჩვენში მოედანი არა აქვს სავარჯიშოდ“,⁶ — სწუხდა იგი. საზოგადოება თანდათან ივიწყებდა ქართული სიტყვის საამურ მიხვრა-მოხვრას, აღარსად ისმოდა დარბაისლური ქართული საუბარი, სიმდიდრე ქართული სიტყვიერებისა, ასეთ სავალალო მდგომარეობაში „ქართული სცენა სწორედ ცის ნამია დამჭკნარის ყვავილისათვის“.⁷

ამრიგად, ილია ჭავჭავაძე ორგვარ ღვაწლს აკისრებს თეატრს, პირველი ის, რომ ადამიანის ზნეობის გამწმედელი, აღმზრდელი, ჭკუისა და გონების განმანათლებელი იყოს, და მეორე — იმ ადგილად უნდა იქცეს, სადაც ჩვენი ენა ფეხზე წამოდგება მთელი თავისი მშვენიერებითა და სიმდიდრით. „ძლივს ერთი საჯარო ადგილი მაინც

⁴ ილია ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. V, თბ., 1991, გვ. 312.

⁵ იქვე, გვ. 312-313.

⁶ ილია ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. VI, თბ., 1997, გვ. 274.

⁷ იქვე, გვ. 275.

გვექნება, სადაც ჩვენის ერთ ვილხენტ, ვინაღვლებთ, ჩვენის ენის მოწყალეებით გავიტარებთ თვალწინ ჩვენს ცხოვრებასა“.⁸

ამ მიზნების განსახორციელებლად საგანგებოდ ჩამოყალიბებული თეატრალური დასი იყო საჭირო, რათა სცენაზე წარმოსადგენად მომზადებული პიესები რიგიანი და ღირებული ყოფილიყო. სწორედ ამიტომ თვითონ ჩაუდგა სათავეში დრამატული საზოგადოების დაარსებას, რომლის საქმიანობასაც თავადვე ადევნებდა თვალყურს და მკაცრ კრიტიკასაც არ ერიდებოდა, სიღრმისეულად განიხილავდა და განმარტავდა ყველა საკითხს. მისი აზრით, თეატრში წარმოდგენილი სპექტაკლები უნდა ესადაგებოდეს ჩვენი ცხოვრების რეალობას და ადამიანს დაფიქრებისა და განსჯის საშუალებას აძლევდეს: „ხანუმა“, ავია თუ კარგი, ჩვენის ცხოვრების სურათია, ჩვენის ცხოვრების ღვიძლი შვილია, ამ პიესაში დახატული ცხოვრება ჩვენთვის ყველასთვის ადვილი მისახლოვია, ადვილად შესათვისებელი და ყველას გულში გვხვდება... ამათი ლაპარაკი, დარდი, მზიარულება, ამათი ავი და კარგი, ნაკლი და ღირსება გვესმის, არც გვეუცხოვება, — ყველა ეს ჩვენის თვალთ გვინახავს, ჩვენის ყურით გაგვიგონია... მოსაწონია თუ არა მათი საქციელი, ამას ყველა ისე განსჯის, როგორც ჭკუა და გონება უჭრის, ამგვარი სურათები მაინც დააფიქრებს კაცსა, სამუშაო მასალას მისცემს მის გონებას“.⁹

ილია ასევე გადმოთარგმნილი პიესების შესახებაც საუბრობს და მიაჩნია, რომ მთარგმნელებმა უნდა შეარჩიონ ღირებული ნაწარმოებები და ისე თარგმნონ, რომ არა მხოლოდ მისაღები და გასაგები იყოს ქართველი საზოგადოებისთვის, არამედ მას გარე სამყაროს შემეცნებაშიც დაეხმაროს: „საჭიროა, რომ ჩვენმა საზოგადოებამ, თეატრის შემწეობით უცხო ქვეყნების ცხოვრებაც გაიცნოს, კლასიკური მწერლების მაღალი აზრებიც შეიტკბოს“,¹⁰ მაგრამ, მისი აზრით, ქართულ სცენაზე უცხო ავტორის პიესის დადგმისას ის ან უცვლელად უნდა გადმოეღოთ და ეჩვენებინათ, სხვა ერის ცხოვრების, მის ზნეჩვეულებათა და ხასიათის გასაცნობად, ანდა მხოლოდ აზრი უნდა გადმოეღოთ პიესისა, თუნდაც მთელი აგებულება, მაგრამ ის წესჩვეულებანი, რომელნიც ჩვენსას არ ესადაგებოდა, ჩვენთვის დამახასიათებელი ხასიათითა და თვისებებით ჩაენაცვლებინათ. „პირველს შემთხვევაში ნაშრომს „თარგმანი“ ჰქვია, — წერს იგი, — მეო-

⁸ იქვე.

⁹ ილია ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. V, თბ., 1991, გვ. 244-245.

¹⁰ იქვე, გვ. 245-246.

რეში — „გადმოკეთებული“.¹¹ გადმოკეთებულს უფრო მეტი შრომა სჭირდება, თარგმნაც უნდა შეეძლოს და შემოქმედებითი უნარიც უნდა გააჩნდეს, ამიტომ „გადმოკეთება პიესისა დიდად საპატივო შრომაა, გადმოკეთებული უფრო თვითმოქმედია, ვიდრე მთარგმნელი, რომელიც, რაც უნდა ვსთქვათ, ცოტად თუ ბევრად მონაა მისი, ვისაც სთარგმნის“.¹² ილია მართალს მიაჩნია, რომ უმჯობესია ჩვენი საკუთარი პიესები გვექონდეს, მაგრამ როცა ამის საშუალება არ არის, „მაშინ გადმოკეთება რიგიანის პიესისა ორს კურდღელს ერთად დაგვაჭყერინებს: ერთი, რომ ყოველი რიგიანი პიესა საყურებლად სასიამოვნოა და ჩვენს საკუთარს ურიგო პიესაზედ ბევრად სამჯობინარია და მეორე — თუ კარგად გადმოკეთებულია ჩვენს ხასიათსა და ზნე-ჩვეულებებზედ, ნატვრას ჩვენის საკუთარისას ცოტად თუ ბევრად აკმაყოფილებს“.¹³

ილია ჭავჭავაძე ბ-ნ საფაროვის მიერ თარგმნილი „დავიდარაბის“ განხილვისას ამბობს: „მართალია, სასაცილო პიესაა, მაგრამ მართო ეგ განა ღირსებაა, მაშინ, როდესაც მაგ სიცილის შემდეგ რაღაც მჭკვარტლი ეკიდება კაცის გულს? იგი სიცილი მაშხალასა ჰგავს, რომელიც მინამ ანთია, კიდევ ჰო, როცა კი დაიწვის და ჩაქრება, დამწვარი მჩვარიდა დარჩება და ცხვირის მოსარიდებელი ნატისუსალი. იქნება იგი პიესა საფრანგეთის ზნესა და ყოფა-ცხოვრებას უხდებოდეს, და ჩვენთვის კი შემაზრზენია. ჩვენ ჯერ საბულვარო ცივილიზაციისაგან იმოდენად ხელუხლებელნი ვართ — ჩვენდა სასიხარულოდ — რომ გარყვნილება და ნამუსახდილობა ჯერ კიდევ საზიზღარია ჩვენთვის და არა გასართობი და სახუმარო“.¹⁴ სწორედ ამას გულისხმობდა ილია, როცა ურჩევდა მთარგმნელებს ჩვენი ზნე-ჩვეულებისთვის უცხო და მიუღებელი პიესები პირდაპირ არ გადმოეღოთ, რადგან ამგვარი პიესა უარყოფითად კი არ განაწყობს ადამიანს ბოროტებისა და უზნეობის მიმართ, მის წინააღმდეგ საბრძოლველად კი არ აღძრავს, არამედ სიცილით უგრილებს გულს, ბოროტებას სასაცილო სახეს აძლევს და ამით ხელს უწყობს მის შემოსვლას ადამიანში და დარჩენას, როგორც მისთვის ჩვეული თვისებისა. „ეს სიცილი პიესისა ხუმრობისა და მხიარულების სიცილი რომ არ იყოს და იყოს იგი გამკითხავი, გამკიცხავი და ბასრ ხმაღზედ უფრო მჭრელი სიცილი, რომელიც

¹¹ იქვე, გვ. 320.

¹² იქვე.

¹³ იქვე, გვ. 320-321.

¹⁴ იქვე, გვ. 295.

ზოგჯერ ცრემლზედ მწარეა და ბოროტის საკლავად შხამზედ უარესი, პიესას ამ მხრით წუნი არ დაედებოდა“, — ამბობს ილია, — რადგან „ადამიანის გრძნობას როგორღაც ეთაკილება, ეზიზღება ხუმრობა და გასართობი იქ, საცა ზრზენამ და ზიზღმა თავისი მრისხანე და სამართლიანი განაჩენი უნდა წარმოსთქვას და მახვილმა შეგინებულის ზნეობისამ თავი უნდა იჩინოს.“¹⁵

იმისათვის, რომ თეატრს სულ არ გამოუთხარონ ძირი და ისედაც ერთი მუჭა ხალხი სულ არ შემოიფერთხონ, წმ. ილია მართალი ასეთ რჩევას იძლევა: „ყოველის ღონისძიებით ერთდენით კერძო პირთა მასხარად აგდებას სცენაზედ, ეგ თეატრის უკადრისი ქცევაა და შეუნდობელი ცოდვაა“.¹⁶ ამიტომაც იგი მიიჩნევს, რომ მხოლოდ სახუმარო პიესებით არ უნდა იქნას გაწყობილი თეატრის პროგრამა, რადგან, ჯერ ერთი, გაუთავებელი ღზინიც კი ბოლოს ჭირად გადაექცევა ხოლმე ადამიანს, და მეორე: „სიცილიც არის და სიცილიც, უაზრო, უმიზეზო და დაუმთავრებელი სიცილი ღაზღანდარობაა“¹⁷ და მთელ სამ-ოთხ საათს, თეატრში გატარებულს, თუ სულ ამ უაზრო ღაზღანდარობაში გავიყვანთ, იმის ნაცვლად, რომ სპექტაკლიდან გამოსულებმა სულისათვის სასარგებლო თუნდაც ერთი აზრი ჩავიყოლოთ გულში, ტვინგამოლაყვებულნი წავალთ სახლში.

შეცდომა იქნება იმის თქმა, რომ „ჭეშმარიტი ხელოვნება სიცილითა და მხიარულებით უფრო იზიდავს [ადამიანს], ვიდრე ცრემლით, ნაღველით და მწუხარებით“.¹⁸ თუ ჩვენი ესთეტიკური გრძნობა ღია იქნება ხუმრობის მისაღებად, არ არსებობს მიზეზი, რომ ნაღველისა და სევდის მისაღებად დახშული იყოს, რადგან „ცალის თვალით ღვიძილი მარტო კურდღელმა იცის და ესთეტიურ გრძნობას კი ერთის თვალთ გაღვიძება არ შეუძლიან, ისე, რომ მეორე არ მღვიძარეობდეს“.¹⁹ მთავარია, თავად წარმოდგენა იყოს ჭეშმარიტად ღირებული, აზრიანი, ცხოვრებისეული, მაღალზნეობრივი. „მარილიანს, ჯანიანს და მარგებელს სიცილს აზრი უნდა, მომავლინებლად საბუთი უნდა, ადამიანის გულის ძარღვთაგან მოქსოვილი იმ მრავალფეროვნებით, რითაც ასე მდიდარია ცხოვრება და ადამიანის გული, ეს უტყუარი სარკე ცხოვრებისა. როგორც უმიზეზოდ მტირა-

¹⁵ იქვე, გვ. 295-296.

¹⁶ იქვე, გვ. 496-497.

¹⁷ იქვე, გვ. 312-314.

¹⁸ იქვე.

¹⁹ იქვე, გვ. 313.

ლა კაცი საზიზღარია, ისე უმიზეზოდ მოცინარცა... სიცილი თავის დღეში არ უნდა გარდაიქმნას ლაზღანდარობად და ტირილი კიდევ უგემურ კნავილად“.²⁰

ილია თვალყურს ადევნებდა მსახიობების როგორც ქცევას, ასევე მათ მეტყველებას. სასტიკად კიცხავდა ბილწსიტყვაობას სცენაზე და ამის ვითომდა სასაცილოდ წარმოდგენას, რადგან სწამდა, რომ თუ თეატრი თავის მთავარ ფუნქციას, ხალხის ზნეობრივ აღზრდას ვერ მოახერხებდა, მიკითხნანად გადაიქცეოდა და ასეთ შემთხვევაში მისი გაუქმება სჯობდა.

ამრიგად, განუზომელია წმ. ილია მართლის ღვაწლი ქართული თეატრის არსებობაში.

თანამედროვე შემოქმედთა აზრი სამსახიობო ხელოვნების შესახებ

პროფესიული თეატრი საქართველოში XIX ს-ში ჩამოყალიბდა და უდიდეს როლს ასრულებდა საზოგადოების ცხოვრებაში. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მას დიდ მისიას აკისრებდა წმ. ილია მართალი: ის ადამიანისთვის არა მარტო სასიამოვნო დროის გასატარებელი ადგილი უნდა ყოფილიყო, არამედ მისი სულის აღმზრდელი და გამოსაფხიზლებელი საშუალება, რომელიც ხელს შეუწყობდა პიროვნების ზნეობრივად ჩამოყალიბებას.

ამგვარ მისიას აკისრებენ თეატრს დღესაც თანამედროვე შემოქმედნი და საზოგადო მოღვაწენი. რეჟისორი გიგა ლორთქიფანიძე ერთ-ერთ ინტერვიუში ამბობს: „ქართულ თეატრს ყოველთვის მნიშვნელოვანი წვლილი შეჰქონდა ჩვენი ერის სულიერი ცხოვრების განვითარებაში“.²¹ ხოლო იმასთან დაკავშირებით, თუ რას უნდა ემსახურებოდეს თეატრი უპირველეს ყოვლისა, ზნეობას თუ ადამიანის ესთეტიკურ მოთხოვნილებას, მას ასეთი მოსაზრება აქვს: „ზნეობრივი აუცილებლად ესთეტიკურიც არის. მე მიმაჩნია, რომ მთელი შემოქმედებითი ცხოვრების მანძილზე იქ მხვდა წილად გამარჯვება, სადაც ჩემმა ფილმმა ან სპექტაკლმა დადებითი ზეგავლენა მოახდინა ადამიანებზე, როცა ისინი გახდნენ უფრო უკეთესები, ვიდრე გუშინ იყვნენ“.²² მსახიობი ოთარ მეღვინეთუხუცესი თეატრის დან-

²⁰ იქვე, გვ. 314.

²¹ „მადლის“ 1990-2010 წლების კრებული, I, თბ., 2010, გვ. 77.

²² იქვე.

იშნულების შესახებ მბობს: „თეატრს, იმ გაგებით, რომ იქ მისული კაცი ზნეობრივად უნდა განიწმინდოს და აღამაღლოს, პატარა ეკლესიას ვუწოდებ. თეატრმა და კინომ ადამიანი ცხოვრებასა და თავის დანიშნულებაზე უნდა დააფიქროს, ყოველდღიური ყოფის წვრილმან საზრუნავებზე აამაღლოს, სამშობლოს სიყვარული განუმტკიცოს, კაცს რაინდული სულისკვეთების, ხოლო ქალს სათნოებისა და ზნეობრივი სიფაქიზის სილამაზე აგრძნობინოს და მისაბამად დაუსახოს. სპექტაკლმა და ფილმმა ადამიანი, კარგი გაგებით, უნდა ააღელვოს, ანუ იმგვარი ემოციური ზემოქმედება მოახდინოს, რომელიც ღრმა შთაბეჭდილებად გაჰყვება, შემდეგში ეს შთაბეჭდილება დაიწმინდება და აზრად იქცევა... ზოგიერთ სპექტაკლს ჩემზე ისე უმოქმედია, რომ გულსა და გონებაში სამუდამოდ ჩამრჩენია. ჭეშმარიტად მაღალ დონეზე დადგმული სპექტაკლი თუ გადაღებული ფილმი, როგორც წესი, მაყურებელს არასოდეს ავიწყდება“.²³

შემოქმედთა უმრავლესობა, მსახიობები თუ რეჟისორები, თანხმდებიან იმ საკითხში, რომ „ჭეშმარიტი ხელოვნება ადამიანის სულიერ აღზრდასა და ჩამოყალიბებას უნდა ემსახურებოდეს“,²⁴ — ამბობს გაზეთი „მადლისთვის“ მიცემულ ინტერვიუში რეჟისორი ნანა მჭედლიძე. „ხელოვნებას აუცილებლად ესთეტიკური, მორალური, აზრობრივი დანიშნულება უნდა ჰქონდეს, მით უმეტეს ქართულ თეატრს და კინოს, რომელიც მუდამ იდგა ზნეობის სამსახურში“. — მიიჩნევს გიგა ლორთქიფანიძე, — „თუ ხელოვნება არის ზნეობრივი, ის აუცილებლად არის ესთეტიკურიც“.²⁵ რაც შეეხება ეკლესიასთან და სულიერ ცხოვრებასთან მიმართებას, მისი აზრით, ეკლესია და თეატრი ორივე ერთ საქმეს — ზნეობის ამაღლებას ემსახურება, ოღონდ მეტ-ნაკლებად და სხვადასხვა გზით. არ არის შემთხვევითი, რომ თეატრს ტაძარს უწოდებენ. ეს არის ის დაწესებულება, რომელიც მაღალ ზნეობას, სიწმინდეს, სიყვარულს ქადაგებს. ვფიქრობ, ჭეშმარიტი თეატრი ეკლესიას უნდა ედგას გვერდით ადამიანის სულიერი სამყაროს ჩამოყალიბების საქმეში“.²⁶

მოქანდაკე ჯემალ ბჟალავა ხელოვნებაზე საუბრისას ამბობს: „ხელოვნება საუკეთესო საშუალებაა ხალხების ერთმანეთთან დასახლოვებად. ერები ერთმანეთს ხელოვნების საშუალებით ეცნობიან,

²³ იქვე, გვ. 151.

²⁴ იქვე, გვ. 77-78.

²⁵ იქვე, გვ.

²⁶ იქვე, გვ. 78.

კერძოდ, ხელოვანი თავისი ხელოვნებით უცხო ქვეყანას წარმოადგენას უქმნის თავის სამშობლოზე, მის სულიერსა და კულტურულ დონეზე, წარსულსა და აწმყოზე“.²⁷ „ხელოვნების დანიშნულება, პირველ ყოვლისა, თავისი თავის სრულყოფაშია. ამასთან, რამდენადაც ერის განსხვავებულ სახეს წარმოადგენს, იგი ჩვენს ტრადიციებს და იმ ინდივიდუალურ თვისებებს წარმოაჩენს, რომლებითაც სხვებისგან განვსხვავდებით. ამ სრულყოფას ერთი მიზანი უნდა ჰქონდეს, — რაც შეიძლება დიდი სამსახური გაუწიოს სამყაროში სიკეთისა და ზნეობის გამარჯვებას, ადამიანთა და ხალხთა შორის კეთილი ურთიერთობის დამყარებას. საბედნიეროდ ჩვენს ხელოვნებაში შემორჩენილია ის, რაც სხვებთან უმრავლეს შემთხვევაში დაკარგულია და რასაც გაფრთხილება სჭირდება, — საკუთარი ფესვებისა და ტრადიციების ცხოველყოფილი განცდა, რამაც უნდა გადაგვარჩინოს“.²⁸

რეჟისორი ვახტანგ ტაბლიაშვილი ხელოვნებას ღმრთისგან ბოძებულ მადლად მიიჩნევს და ამბობს: „ხელოვნება ღმრთისგან ბოძებული მადლია, რომელმაც ერი, ადამიანი სულიერად უნდა აღზარდოს და უკეთესი გახადოს“.²⁹

თეატრის მაღალი ღირებულების განმსაზღვრელი უპირველესად სწორად შერჩეული რეპერტუარია. ოთარ მეღვინეთუხუცესის აზრით, „რეპერტუარს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. დასადგმელად თუ გადასადგმელად სწორად შერჩეული პიესები და სცენარები განსაზღვრავენ სწორედ თეატრისა და კინოს წარმატებებს“.³⁰

ამავე აზრისაა დოდო ჭიჭინაძე, რომელიც ამბობს, რომ საჭიროა „ზნეობრივი თვალსაზრისით შერჩევა იმ ნაწარმოებებისა, რომელნიც სცენასა თუ ეკრანზე უნდა იყვნენ გადატანილნი და ამ მხრივ მათზე კონტროლის დაწესება, რადგანაც კინომაც და თეატრმაც ადამიანს სულიერი საზრდო უნდა მიაწოდოს. დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, როგორი იქნება ეს საზრდო სულისათვის — სწეულებათა შემყრელი, თუ პირიქით, მისი გამწმენდი და გამაჯანსაღებელი. თეატრსაც და კინოსაც დიდი შესაძლებლობები აქვთ, როგორც იმისა, რომ ადამიანებს მაღალი ზნეობის სილამაზე აგრძნობინონ და მისაბამ მაგალითად დაუსახონ, ასევე იმისაც, რომ უზნეობა, ცოდვა მომხიბვლელად და მიმზიდველად წარმოუდგინონ. აქედან გამომდინარე, ყველა

²⁷ იქვე, გვ. 62.

²⁸ იქვე, გვ. 63.

²⁹ იქვე, გვ. 132.

³⁰ იქვე, გვ. 151.

რეჟისორი დიდი პასუხისმგებლობით უნდა მოეკიდოს იმ მასალას, რომელიც შემდეგ ფილმად ან სპექტაკლად იქცევა და მაყურებელს მიეწოდება“.³¹

ადამიანის სულისათვის მავნებელია იმგვარი ნაწარმოებების მოსმენა, სადაც უზნეობა სახუმარო საგნადაა მიჩნეული, რადგან ამგვარი ქმედება აჩლუნგებს პიროვნების სინდისს, ცუდისა და კარგის გარჩევის უნარს და მისი გონება და გული ეჩვევა უზნეობას. ამის თაობაზე ოთარ მელვინეთუხუცესი ამბობს: „სცენიდან და ეკრანიდან მოსმენილი ბილწისიტყვაობა ჩემთვის სრულიად მიუღებელია და, ვფიქრობ, ამას არავითარი გამამართლებელი მიზეზი არ მოეძებნება, მით უმეტეს, როცა თეატრალურსა და კინოხელოვნებას მრავალი საშუალება აქვს სათქმელის არა პირდაპირ, არამედ მინიშნებით გადმოცემისა. არ ყოფილა შემთხვევა, რომ მე ნამდვილად მეკოცნოს სცენაზე ვინმესთვის. ყველაფერს ზომიერება სჭირდება“.³²

ასევე მიუღებელია უცხო ერებიდან პირდაპირ და უცვლელად გადმოღება მათთვის დამახასიათებელი თვისებებისა თუ ტრადიციებისა. „ჩვენ ბევრი შესანიშნავი ტრადიცია გვაქვს, რომელიც აუცილებლად უნდა შევინარჩუნოთ. ის, რაც ღირებულია და ფასეულია, რაც ჩვენი მრწამსის განმსაზღვრელია, იმის უარყოფა, რა თქმა უნდა, დაუშვებელია. თუ ახალსა და კარგს მოგვაწოდებენ, მივიღოთ, მაგრამ ეს არამც და არამც არ ნიშნავს იმას, რომ ის ტრადიციები, რომლითაც დღემდე მოვდივართ, დავივიწყოთ ან უარვყოთ“,³³ — ამბობს რეჟისორი ნუკრი ქანთარია.

რაც შეეხება მსახიობის პროფესიას, ოთარ მელვინეთუხუცესის აზრით, „მსახიობი მრავალი თვისებით დაჯილდოვებული პიროვნება უნდა იყოს, უპირველესად, მან ცხოვრებაზე დაკვირვება, ამ გზით გამოცდილების დაგროვება და შემდეგ მისი სცენასა თუ ეკრანზე გადატანა უნდა შეძლოს. მსახიობს არ უნდა ეტყობოდეს, რომ თამაშობს. რაც შეეხება პროფესიულ ოსტატობას და მის სრულყოფას, ამაში, უწინარეს ყოვლისა, ხელოვანს პიროვნული სრულყოფისაკენ სწრაფვა ეხმარება. საკუთარი სულიერი სამყაროს სრულყოფაზე ზრუნვა აუცილებლად შეეწევა მას როლის წარმატებით შესრულებაში. მსახიობი აუცილებლად უნდა იყოს ნაკითხი და განათლებულიც“.³⁴

³¹ იქვე, გვ. 157-158.

³² იქვე, გვ. 151-152.

³³ იქვე, გვ. 146-147.

³⁴ იქვე, გვ. 149.

საზოგადოებაში ხშირად ისმის კითხვა, იმის თაობაზე, მოქმედებს თუ არა შესრულებული როლი თავად მსახიობის (შემსრულებლის) პიროვნებაზე. შეუძლია თუ არა მიდრიკოს მისი თვისებები კარგისკენ ან ცუდისკენ. ამ საკითხთან დაკავშირებით, მსახიობი ქეთევან კიკნაძე ამბობს: „გარდასახვის პროცესში მსახიობი არ კარგავს თავის ინდივიდუალობას, პირიქით, ინდივიდუალობას დებს როლში. მაგალითად, მე შევასრულე წმ. ქეთევანი ფილმში „წიგნი ფიცისა“. ამ როლმა კიდევ უფრო გამიღრმავა ღმრთისადმი რწმენა, გავეცანი წმინდანის ცხოვრების ამსახველ უამრავ მასალას, რომელმაც თვალნათლივ დამანახა, თუ რა დიდი გრძნობაა ღმრთისა და მამულის სიყვარული“.³⁵

ოთარ მეღვინეთუხუცესი კი მიიჩნევს, რომ „მსახიობი რომ ჰამლექსა და მეფე ღირს განასახიერებს, არ შეიძლება მათმა პიროვნულმა თვისებებმა მასზე ზეგავლენა არ მოახდინოს. საერთოდ, ღრმად მოაზროვნე მწერალთა ნაწარმოებების გაცნობა და მათი პერსონაჟებისათვის ხორცშესხმა მსახიობის შინაგან სამყაროზე ღრმა კვალს ტოვებს. ამ დროს, მთავარია, მან გარჩევა შეძლოს; ის, რაც ამაღლებული და ზნეობრივია, შეითვისოს, ხოლო ადამიანის დამაბლაბლელი და ღირსების შემლახველი თვისებები შეიძულოს“.³⁶

რუსეთში მოღვაწე თანამედროვე შემოქმედთა შეხედულებანი თეატრის შესახებ

თეატრისა და ეკლესიის ურთიერთობა პრობლემური საკითხია რუსულ მართლმადიდებლურ ეკლესიაშიც. ქვემოთ განვიხილავთ რუსეთის საზოგადო მოღვაწეთა და ეკლესიის მამათა შეხედულებებსა და დამოკიდებულებას ამ საკითხისადმი.

ჟურნალ „Наука и религия“-ში დაიბეჭდა ლევ ალაბინის სტატია, სადაც იგი მიმოიხილავს რა ამ საკითხს, ამბობს: „მსოფლიოში უძველესი ღრმიდან არსებობდა თეატრი. ეკლესიისა და თეატრის ურთიერთობა გაუარესდა ერეტიკული მოძრაობების გამო. ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი ერეტიკოსი — არიოზი, რომელმაც უამრავი ხალხი შემოიკრიბა, თავისი სწავლების პროპაგანდისთვის თეატრს იყენებდა. ამიტომაც თავად სიტყვა „თეატრი“ ზოგიერთ შემთხვევაში, როგორც ერესის სინონიმი, ისე გამოიყენებოდა.

³⁵ იქვე, გვ. 83.

³⁶ იქვე, გვ. 152.

კონსტანტინეპოლოს მთავარეპისკოპოსის იოანე ოქროპირის დროს, ბიზანტიის იმპერიის დედაქალაქი სავსე იყო ყოველგვარი სანახაობებით, რომელნიც წმინდა მამის მხრიდან მძაფრად იკიცხებოდნენ, იქიდან გამომდინარე, რომ ამ სანახაობებში იყო სიცილი, უსირცხვილობა, დემონური მხიარულება, არეულობა, დროის უსარგებლო ფლანგვა, მანკიერი ვნებების წვრთნა, სიძვის სკოლა, გარყვნილების წაქეზება, უხამსობის მაგალითები („საუბრები“ „საქმე მოციქულთა“-ს შესახებ). თუ ყურადღებით ჩავუკვირდებით თეატრის ამა თუ იმ კრიტიკას ქრისტიანული თვალსაზრისით, ნათელი გახდება, რომ უარყოფილია არა თეატრი, არამედ მისი ნაკლოვანება — უსირცხვილობა, უხამსობა, უზნეობა, გარყვნილება“.³⁷

სტატიის ავტორი ფიქრობს, რომ თანამედროვე მასობრივ თეატრალურ ინდუსტრიას დიდი ზიანი მოაქვს ზნეობისთვის, თუმცა ისიც საეჭვოა, რომ თეატრების დახურვა და ტელეგადაცემათა შეწყვეტა მყისვე ზნეობის გაუმჯობესებას გამოიწვევს. ანალოგიურ აქციებს მიმართავდნენ თავის დროზე ანგლიკანი პურიტანები, მაგრამ უშედეგოდ. მისი აზრით, ჩვენ იმ მდგომარეობაში არ ვართ, რომ თეატრალურობისგან გავთავისუფლდეთ, რადგან ის თანამდევია მთელი ჩვენი ცხოვრების.³⁸ ავტორს მოჰყავს რამდენიმე ცნობა იმის თაობაზე, თუ რამდენად პოპულარული იყო თეატრი შუა საუკუნეებში და შემდგომაც: „ფლორენციაში 1304 წ. წარმოდგენილი იყო ცოდვილების წამება ჯოჯოხეთში. სცენა მოწყობილი იყო მდ. არნოზე, რომელსაც მაყურებლები ხიდიდან უყურებდნენ. იმდენად ბევრი მაყურებელი მოგროვდა, რომ ხიდი ჩატყდა და უამრავი ადამიანი დაიღუპა მდინარეში. 1412 წ. „წმ. დოროთეს“ წარმოდგენისას მაყურებელთა სიმრავლის გამო შენობას სახურავი აეხადა და 33 ადამიანი დაიღუპა. პირველი რუსი დრამატურგისა და თეატრის მფარველის წმ. დიმიტრი როსტოველის პიესა „Ростовское действо“ (საშობაო დრამა ადამიანის გამოსხნის შესახებ) დღესაც არ მოძველებულა, ის აღადგინეს და აკადემიური თეატრების რეპერტუარში შევიდა. რუსული თეატრის დამფუძნებელმა თეოდორ ვოლკოვმა თავისი მოღვაწეობა სწორედ წმ. დიმიტრის ცხოვრების თეატრალური დადგმით დაიწყო. რუსეთში უყვარდათ წარმოდგენები წმინდანთა ცხოვრებიდან, მათგან ყველაზე ცნობილი იყო „ცეცხლოვანი ღუმელი“, რომელიც პირდაპირ ტაძრებში 17 დეკემბერს, სამი წინასწარმეტყველის ანანიას, აზარიას

³⁷ Журнал «Наука и религия», №7,2003, с. 20.

³⁸ იქვე.

და მისაილის ხსენების დღეს იმართებოდა. ეს წარმოდგენა XI ს-დან იდგმებოდა, მაგრამ ჩვენამდე მხოლოდ იმ სახით მოაღწია, რომელიც მას XVI ს-ში ჰქონდა. უკანასკნელად „ცეცხლოვანი ღუმელი“ XX ს-ის დასაწყისში მოსკოვის კრემლის ტაძარში გათამაშდა. მაშინ ეს სანახაობა მიტროპოლიტი ტრიფონის (თურქესტანოვი) დახმარებით დაიდგა.

რაც შეეხება სამხრეთს, აქ ეკლესიისა და თეატრის ურთიერთობა ერთგვაროვანი და მარტივი არ ყოფილა. პაპმა პავლე III-მ 1549 წ. წარმოდგენების რომის კოლიზეუმში გამართვა აკრძალა. იმავე პერიოდში პარიზში საფრანგეთის პარლამენტის მიერ მისტერიების დადგმა აიკრძალა.

რუსეთშიც გამოჩნდა უხამსი სანახაობები, ტაკიმასხარები და მათი ქმედებები, როკვა და ა. შ. ისინი ეკლესიისგან კატეგორიულად და შეუწყნარებლად გაიკიცხა. 1648 წლის სამეფო დადგენილებებით, ტაკიმასხარები, თავიანთი უნამუსო თამაშის გამო, და მათი „საძაგელი“ საქმის თანამონაწილენი კანონით დასჯას ექვემდებარებიან“.³⁹ ეკლესიის განმარტებები პირველ საუკუნეებში სანახაობათა შესახებ დღესაც შესაძლოა აქტუალური იყოს. ისინი ეხება მათ, რომელნიც უზნეობას ემსახურებიან, უხამს ფილმებსა და სპექტაკლებში მონაწილეობენ და ეკრანსა და სცენაზე გარყვნილებასა და ავხორცობას ასახიერებენ. მეტი სიცხადისთვის ავტორი წარმოგვიდგენს რამდენიმე საეკლესიო დადგენილებას თეატრისა და სანახაობათა შესახებ. „314 წ. არღეს ეკლესიის დადგენილებით, მსახიობებს აეკრძალათ ყოველგვარი შეხება ეკლესიასთან, სანამ რჩებიან მსახიობებად. 315 წ. ელვირეს ტაძარმა გადაწყვიტა, დართოს მსახიობს ქრისტიანობის მიღების, მონათვლის ნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ უარს იტყვის თავის საქმიანობაზე და დადებს აღთქმას, რომ მომავალშიც აღარ დაუბრუნდება მას.

ეს აკრძალვები მსახიობის პროფესიისა ეხებოდა ძველ რომაულ თეატრს, რომელიც იყო სისხლიანი, სასტიკი, უხამსი“.⁴⁰

წმინდა წერილში თეატრალური სიმბოლოების ბევრი მაგალითია. სტატიის ავტორი რამდენიმე მათგანზე ამახვილებს ყურადღებას, კერძოდ: ერთხელ პავლე მოციქულს ესიზმრა სიზმარი: „და ჩვენებასა ღამისასა ერუენა პავლეს: კაცი ვინმე იყო მაკედონელი, დგა და ევედრებოდა მას და ეტყოდა: წიად მოგუალე მაკედონიად და შემეწიე

³⁹ იქვე.

⁴⁰ იქვე, გვ. 22 .

ჩუენ. და ვითარცა ჩუენება იგი იხილა პავლე, ვისწრაფეთ მეყსეულად განსვლად მაკედონიად, გულისხმა-ვყავთ, რამეთუ მუნ მიჩინა ჩუენ უფალმან ხარებად მათდა“ (საქმ. 16; 9-10). „ისმის კითხვა, რატომ დასჭირდა მაცხოვარს თავისი მოციქულისთვის დამწუხრებული მაკედონელის გაგზავნა, როცა თვითონ შეეძლო მიეთითებინა — სად წასულიყო და რა გაეკეთებინა. როგორც ვხედავთ, თავად ჭეშმარიტებამ, უფალმა აქ მიიღო დახმარების მთხოვნელი მაკედონელის სახე. ჭეშმარიტებას ამით არავითარი ზიანი არ ადგება, რადგან მოციქულებმა, რომელთაც ებოძათ ჩუენება, მშვენივრად გააანალიზეს მისი მნიშვნელობა და ჩვენ გვაჩვენეს, როგორ უნდა გავარჩიოთ სულიერი საკითხები“.⁴¹

კიდევ ერთი მაგალითი: წინასწარმეტყველმა აგაბოსმა, რომელმაც უწინასწარმეტყველა პავლეს ბორკილების დადება, მისი სარტყელით საკუთარი ხელები შეიკრა (საქმ. 21;11). ეს სიმბოლური მოქმედებები უფრო ძლიერ შთაბეჭდილებას ახდენენ, ვიდრე უბრალოდ სიტყვები.

თეატრალურობა განსაკუთრებით ჩანს სალოსების ქცევაში. ავტორს ოპტის უკანასკნელი ბერის, ღირსი ნექტარის მაგალითი მოჰყავს, რომელიც კითხვაზე პასუხს თოჯინების მიერ გათამაშებული მთელი სპექტაკლით იძლეოდა. შემკითხველს პასუხებს ეს თოჯინები, სპექტაკლის პერსონაჟები, აძლევენ. „მეუფე თეოფანეს არ სჯეროდა ბერის სიწმინდის. ერთხელაც მივიდა ის ოპტის მონასტერში, შევიდა მამა ნექტარისთან. მან კი ყურადღებაც არ მიაქცია, რადგან თოჯინების თამაშით ერთობოდა: ერთს სჯიდა, მეორეს სცემდა, მესამეს ციხეში სვამდა. ამ სურათის ხილვამ მეუფე მისი მოსაზრების სისწორეში დაარწმუნა. მოგვიანებით, როცა ბოლშევიკებმა დააპატიმრეს, ის ამბობდა: „ცოდვილი ვარ უფლისა და წმინდა მამის წინაშე. ყველაფერი, რასაც ის მაჩვენებდა, მე მეხებოდა, მე კი ვიფიქრე, რომ ის არანორმალური იყო“ („ოპტელი მამის ნექტარის ცხოვრება“).⁴²

მოსკოვის რუსული დრამატული თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი მიხეილ შეპენკო თეატრისა და ეკლესიის ურთიერთობის შესახებ ამბობს: „თეატრისა და ეკლესიის ურთიერთობა მუდმივი დაპირისპირების საგანია. იოანე ოქროპირმა დაგმო თეატრი, მსახიობი გაუთანაბრა მეძავს, მსახიობებთან ერთად ტრაპეზობასაც კი კრძალავდა. მართლაც, იმ დროს იდგმებოდა უმეტესად რომაული

⁴¹ იქვე, გვ. 21.

⁴² იქვე.

კომედიები თავისი სპეციფიკური იუმორით. იოანე კრონშტადტელის დროსაც, როცა უკვე ჩამოყალიბდა რუსული თეატრი, ეს ტრადიციული უსიამოვნება მაინც იჩენდა თავს. ჩვენ ვწვალობდით ამ პრობლემის გამო არა ერთი წელი. რჩევისათვის მივმართეთ ცნობილ მამებს, მაგრამ ისინი არ გვპასუხობდნენ ერთმნიშვნელოვნად... ამბობდნენ, რომ თეატრი რა თქმა უნდა, ცოდვას, მაგრამ შესაძლებელია იყო თეატრში და ითამაშო, მთავარია ღმერთი არ დაივიწყო“.⁴³

შეპენკო ფიქრობს, რომ „თეატრი მართლაც უდიდესი ცდუნებაა ადამიანის სულითვის. ყურადღება მიაქციეთ იმას, რომ მსახიობები თეატრალური მოქმედების დროს მაყურებელზე უფრო მაღლა დგანან. თუკი ისინი ბრწყინვალედ შეასრულებენ თავიანთ როლებს, პატივმოყვარეობის ცდუნებას ბევრი ვერ გაუმკლავდებიან. ერთ მართლმადიდებელ ბერს ჰკითხეს, თუ რა თვისებები დაკარგა კაცობრიობამ, მან კი უპასუხა: უმანკოება და მაღლიერების გრძობა. რომელიმე როლის თამაშისას ადამიანი კარგავს უმანკოებას, კარგავს ხელშეუხებლობას“.⁴⁴

მიხეილ შეპენკო სამსახიობო ხელოვნებაზე ამბობს, რომ „მსახიობი უნდა იყოს არა „განმცდელი“, არამედ „თანამგრძობი“ (თეატრის დიდი ოსტატების შელკინის და ჩეხოვის განმარტებით). თუ მე თანავუგრძობ სხვას, იხსნება გზა ქრისტიანული სიყვარულისკენ“.⁴⁵

დეკანოზი გიორგი დოკუკინი ეკლესიისა და თეატრის ურთიერთობაზე სასულიერო თეატრის „Григ“ შესახებ საუბრისას ამგვარ მოსაზრებას გამოთქვამს: „ნ. ვ. გოგოლი ა. პ. ტოლსტოისთვის მიწერილ წერილში წერს: „თქვენი თავდასხმა თეატრზე ცალმხრივი და უსამართლოა. თქვენ თავს იმით იმართლებთ, რომ ზოგიერთი თქვენთვის ცნობილი სასულიერო პირი თეატრის წინააღმდეგ გამოდის, მაგრამ ისინი მართალნი არიან, თქვენ კი — არა. სჯობს გაერკვიოთ, საერთოდ თეატრის წინააღმდეგნი არიან ისინი, თუ იმის, როგორი სახითაც ის ახლა წარმოგვიდგება“...

ეკლესიამ თეატრის წინააღმდეგ ბრძოლა პირველ საუკუნეებში ქრისტიანობის საყოველთაო გავრცელებისას დაიწყო, როცა წარმართობის მიმდევარი მხოლოდ თეატრი დარჩა, სადაც დემონური ღრეობები კვლავ ტარდებოდა. სწორედ ამიტომ გრეგინავდა ასე ძლიერად მათ წინააღმდეგ იოანე ოქროპირი, მაგრამ დრო შეიცვ-

⁴³ იქვე, გვ. 23.

⁴⁴ იქვე.

⁴⁵ იქვე.

ალა, ახალი თაობები უკვე ქრისტიანულ გარემოში აღიზარდნენ. ყველაფერის დამახინჯება შეიძლება და ცუდი მნიშვნელობა შეიძლება ყველაფერს მიეცეს; ადამიანი ამის ჩამდენი არის, მაგრამ საჭიროა საკითხს საფუძვლიანად შევხედოთ და ის ისე დავინახოთ, როგორც უნდა იყოს და იმ კარიკატურის მიხედვით არ განვსაჯოთ, რომელიც ხელოვნურად შეუქმნეს მას...

თეატრი ეს ისეთი კათედრაა, საიდანაც ბევრი კეთილი რამის თქმა შეიძლება მსოფლიოსთვის. არ არსებობს სამყაროში ისეთი იარაღი, რომლის ღმრთის სამსახურში გამოყენება არ შეიძლებოდეს“. ეს ამონარიდი გოგოლის წერილიდან საკმარისია იმის გამოსახატად, თუ როგორია ჩემი დამოკიდებულება რუსული სასულიერო თეატრის „Глас“-ის მიმართ“. დეკ. გიორგი დოკუკინი აქვე განმარტავს იმასაც, თუ რატომ გადაწყვიტა დახმარებოდა თეატრს იმაში, „რომ ემსახურა ღმრთისა და ქრისტიანული ეკლესიისთვის სასცენო შემოქმედებით“.⁴⁶

მისი თვალსაზრისით, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საბავშვო სპექტაკლები. „ბავშვი — ეს განსაკუთრებული მაყურებელია, მკაფიოდ გრძნობს როგორც სიმართლეს, ასევე ტყუილს და შესაბამისად რეაგირებს კიდევ მათზე. „მაშინ მოჰგვარეს მას ყრმები, რათამცა ხელი დასდვა მათ ზედა და აკურთხნა ივინი, ხოლო მოწაფენი ჰრისხვიდეს მათ. ხოლო იესუ ჰრქუა მათ: აცადეთ ყრმებსა მაგას მოსვლად ჩემდა და ნუ აყენებთ მაგათ, რამეთუ ეგევითართა არს სასუფეველი ცათა“(მთ. 19; 13-15). განსაკუთრებით დამამახსოვრდა ბავშვების რეაქცია სპექტაკლზე, რომელიც ბავშვებისთვისაც იყო და უფროსებისთვისაც, და სახელად ერქვა „ეს თავად ჩვილი ქრისტეა“. სპექტაკლი წარმოდგენილი იყო ოჯახური ცხოვრების ფორმით. აქ ბავშვები ეცნობიან მთავარ ბიბლიურ სიუჟეტებს, მოვლენებს, რომლებიც წინ უძღოდა ქრისტეს დაბადებას. პატარა ბავშვი ბებიასთან და ბაბუასთან ერთად ხდება თანამონაწილე უძველესი ბიბლიური მოვლენების. სერიოზული საუბარი ბავშვთან ხდება თამაშითა და იუმორით. ბავშვების სიცილი და მხიარულება გადამდებია. და აი, მთელი დარბაზი, გაერთიანებული ქრისტესმიერი სიყვარულით მღერის: „მოდო ვიმეგობროთ და მშვიდობიანად ვიცხოვროთ!“ ასეთი წამები ძვირად ფასობს. ნამდვილად ძვირად ფასობს ასეთი სპექტაკლები. თითოეული მათგანი გვაიძულებს შრომასა და ძიებას საკუთარ სულში, როცა ადამიანი ეკითხება საკუთარ სინდისს და ისიც აძლევს ამ კითხვებზე საიდუმლო პასუხებს. სინდისის კითხვები შეადგენენ მთავარ ღერძს თითოეული სპექტაკ-

⁴⁶ «Журнал Московской Патриархии», №9, 2001, с. 76.

ლისას. განსაკუთრებით მძლავრად ისმებიან ისინი იღუმენ იოანეს (ეკონომცევი) პიესაში «КИТЕЖ», სადაც მოქმედება ხდება სამამულო ისტორიის ბუნდოვან დროში, როცა გამძაფრებული იყო შინაომები და დანაშაულები, მაგრამ ბრწყინავდა ეს დრო, ღმრთის წყალობით, იმგვარ მოწამეთა გმირობით, როგორებიც იყვნენ, მაგალითად, წმინდა ძმები ბორისი და გლები. ასე ხდება დაძლევა ისტორიული მონაცემების... თავისუფლება ქრისტიანისა არის თავისუფლება მისი სინდისის. ის დაფუძნებულია რწმენაზე და ჯვრის ტვირთის მზადყოფნაზე. ჯვრის ტვირთვა ეს მუდმივი შემოქმედებაა. ის, ვინც არ ქმნის, არც ეზიდება ჯვარს, ის კი, ვისაც ჰკონია, რომ ქმნის, მაგრამ სინამდვილეში თავისი შემოქმედებით ანგრევს, ანადგურებს, ჯვრის მტერია და, მაშასადამე, არ არის თავისუფალი. ქრისტიანული თავისუფლება და შემოქმედება განუყოფელია“.⁴⁷

ეკლესიისა და სარწმუნოების თეატრისადმი დამოკიდებულებაზე და ზოგადად თეატრის რაობასა და მის დანიშნულებაზე საუბრობს, აგრეთვე, რუსეთის სახალხო არტისტი, საერთაშორისო პრემიის ლაურეატი, მსახიობი ა. ტოლუბევი: „ისეთი შთაბეჭდილება მრჩება, რომ რევოლუციამდე ძლიერ მორწმუნე ადამიანებიც კი არ იყვნენ ასე მტკიცედ განწყობილნი თეატრის წინააღმდეგ. პირიქით, მშვიდი დამოკიდებულება ჰქონდათ, სიმშვიდე კი თავდაჯერებულობის ნიშანია. მე მგონია, რომ მათ, რომელნიც დღეს თეატრის წინააღმდეგ გამოდიან, არც თავიანთი მეგობრების იმედი აქვთ, არც საკუთარი თავის სჯერათ. ამბობენ, რომ სცენაზე ვხედავთ ბოროტებას, უკეთურებას, მკვლელობას... მე კი მოგიყვანთ ასეთ მაგალითს, შესაძლოა, ერთი შეხედვით მოულოდნელს: XX ს-ის დიდი წმინდანი ლუკა სპეციალობით ქირურგი იყო, კვეთდა საშინელ ჭრილობებს, იღებდა იქიდან ჩირქს, მაგრამ ამ ჩირქს განა იმიტომ იღებდა, რომ ამით გარშემომყოფნი დაეავადებინა... ნამდვილი თეატრიც სწორედ ამას აკეთებს, — ხსნის ადამიანურ ჭრილობებს, კურნავს მათ, ან უარეს შემთხვევაში, დიაგნოზს უსვამს ადამიანის სულის სნეულებებს. ჩვენ სრულიადაც არ გვინდა, რომ ეს სნეულებები სცენიდან მაყურებელთა დარბაზში გადავიდნენ. უნდა ენდობოდე მაყურებელს. მას, როგორც წესი, აქვს მტკიცე იმუნიტეტი, მით უმეტეს თუ მართლმადიდებელია. ის კი, ვინც დარწმუნებული საკუთარ თავში არ არის, ნუ უყურებს. ხალხს უნდა შეეძლოს ყოველგვარი სარგებელი მიიღოს თეატრალური ხელოვნებიდან. მე ვფიქრობ, რომ თუ შეურიგებელ პოზიციას

⁴⁷ იქვე, გვ. 79-80.

დიდხანს დავიჭერთ, ძალიან ბევრი რამ შეიძლება გამოგვჩეს“.⁴⁸

იგი იხსენებს თავის ერთ-ერთ როლს სპექტაკლიდან „ვერაგობა და სიყვარული“: „იქ მოქმედ პირთა შორის არის როგორც პატიოსანი, ასევე უპატიოსნო ადამიანები, მაგრამ გოგონა, რომელსაც მაყურებელი გულშემატკივრობს, სასიყვარულო პერიპეტებიებში გაბმული, სიცოცხლის თვითმკვლელობით დასრულებას გადაწყვეტს. მაყურებელი ხვდება იმ მოტივებს, რომლებმაც მას ამისკენ უბიძგეს და, შესაძლოა, კიდევ იხრება იქითკენ, რომ გაამართლოს მისი გადაწყვეტილება, მაგრამ იქ დგას მისი ძმა და მტკიცედ ეუბნება: „ნუ გააკეთებ ამას! ეს ყველაზე დიდი ცოდვაა! ღმერთი არასოდეს გაპატიებს!“ როგორ საოცარ შთაბეჭდილებას ახდენს ეს რეპლიკა! აი, ეს არის პიესა იმ რეპერტუარიდან, რომელიც უნდა ნახონ ადამიანებმა, რომელთაც სწამთ ღმერთის. თუმცა არის დღეს ისეთი დრამატურგია, რომელიც მე ძალიან არ მომწონს: მასში არის არა ქება ბიწიერების და მით უმეტეს, არც გამათრახება მისი, არამედ აღტაცება სიბინძურის მიმართ. ეს ცუდი თეატრია, მე მას არ ვგულშემატკივრობ. ხალხის უმრავლესობაც ამ აზრისაა... მაშინაც კი, თუ ადამიანი თვითონ არის ბიწიერი, ბოროტი, მას არ სიამოვნებს, როცა მანკიერებას აღტაცებით აქებენ: ასეთია იდუმალი თვისება ადამიანის სულისა“.⁴⁹

ნამდვილ თეატრს ა. ტოლუბეევი საკურთხეველს ადარებს და წერს: „თეატრი ჩემთვის საკურთხეველია; ის ვალდებულია ამაღლდეს მდაბალ ვნებებზე. სტანისლავსკი ამბობდა, რომ თეატრი არის კათედრა, საიდანაც ისმის ქადაგება. მაშასადამე, საკითხის მთელი არსი ისაა, თუ ვის ხელშია თეატრი, ვინ ხელმძღვანელობს, ვინ თამაშობს, რას ქადაგებენ. მე ვფიქრობ, როდესმე გამოჩნდება რუსული მართლმადიდებლური თეატრი, რომელიც მოუტანს ხალხს მხოლოდ სინათლეს, ასეთ თეატრში შესაძლებელი იქნება, თამამად გაკიცხონ და დასცინონ სიბილწეს, რისი გაკეთებაც დღეს არც თუ ისე მარტივია. ნაკლოვანებები სასაცილოდ უნდა ავიგდოთ, გავამასხროთ, მისგან აუცილებლად უნდა გავთავისუფლდეთ, გავსუფთავდეთ, სხვა გზა არ არის. როცა ყალიბდებოდა რუსული თეატრი, იმ დროს არაფერი მანკიერი არ იყო მასში. ვოდევილები იყო უწყინარი, სცენაზე ყოველთვის იმარჯვებდა სიკეთე. ეს ძალიან

⁴⁸ Газета «Православный Санкт-Петербург», №4, 2004, с. 1.

⁴⁹ იქვე, გვ. 2.

მნიშვნელოვანია, რომ სცენაზე იმარჯვებდეს სიკეთე“.⁵⁰

ტოლუბეევი იმის შესახებაც საუბრობს, თუ რა გავლენას ახდენენ შესასრულებელი როლები მსახიობის სულიერ მდგომარეობაზე: „როდესაც ვთამაშობ არბენინს „მასკარადში“, ისეთი შეგრძნება მაქვს, რომ ჩემში ყველაფერი ეწინააღმდეგება ამ როლს, არ ვეფლობი არბენინის ვნებებში. მე ვთვლი, რომ ჩემი თამაშის წყალობით ხალხი ხედავს, როგორი ბოროტება მოაქვს ასეთ ეგოიზმს. ზოგიერთმა კრიტიკოსმა გამკიცხა იმის გამო, რომ არბენინის მიმართ ისეთი დამოკიდებულება მაქვს, როგორც მკვლელის, არამზადის მიმართ. მომიტევეთ, მაგრამ ის ზომ შუღლია, მატყუარა, მომწამვლელი. ჩემი ქრისტიანული დავალება ამ სპექტაკლში ის არის, რომ არ გავამართლო ეს პერსონაჟი. დაე, არ შეიცოდოს ის მაყურებელმა, დაე, მაყურებელმა აღიქვას არბენინის სიგიჟე, როგორც უფლის სასჯელი და იმავდროულად უფლის წყალობა ამ ადამიანზე... ფსიქოლოგიურად ამის ჩვენება ძალიან ძნელია...“⁵¹

იგი იხსენებს ასეთ შემთხვევასაც: „ერთხელ, მძიმე დროს ჩვენთან მოვიდა რომელიღაც მეურნეობის დელეგაცია და გვთხოვა ჩაგვეტარებინა მათთან სპექტაკლი, ოღონდ ფულის ნაცვლად მათსავე მეურნეობაში დამზადებული ქუდები შემოგვთავაზეს. ჩვენ კი ფული არ გვქონდა, რომ ასეთი ქუდები გვეყიდა და სიხარულით დავთანხმდით. ამ ქუდს უკვე ათი წელია ვატარებ. ახლა კი იმის შესახებ, რა მოხდა შემდეგ... ინგლისელი მსახიობები ცრურწმენის გამო არასდროს მოიხსენიებენ შექსპირის ტრაგედიას „მაკბეტს“ პირდაპირ სახელით, არამედ მას „სხვა პიესას“ უწოდებენ. ეს ტრაგედია ითვლება ცუდად, რადგან მასში ასახულია მჭიდრო კონტაქტი ბოროტ სულთან. და აი, სწორედ იმ დღეებში, როცა თეატრი ამ სპექტაკლს თამაშობდა, ყველანაირი უბედურება შემემთხვა. მით უმეტეს, რომ ვთამაშობდი არა თავად სისხლისმსმელ მაკბეტს, არამედ მის მეგობარ ბანკოს, რომელსაც ის კლავს, მაგრამ ყოველი სპექტაკლის დროს რაღაც საშინელება მემართებოდა: დედა ავად გამიხდა და, სწორედ „მაკბეტის“ დღეს რეანიმაციაში გარდაიცვალა. მისი გარდაცვალებიდან მე-9 დღესაც მაკბეტს ვთამაშობდი, მე-40 დღესაც და წლისთავზეც... გადის კიდევ ერთი წელი და მეუღლესთან ერთად დამით „მაკბეტის“ შემდეგ ვბრუნდებოდი შინ. ეს იყო 22 დეკემბერი, ახლა ამ დღეს, როგორც მეორე დაბადების დღეს, ისე აღვნიშნავ. შევდივარ შესასვლელში და

⁵⁰ იქვე.

⁵¹ იქვე, გვ. 3.

უკნიდან მესმის სუნთქვა. მეგონა მეზობელი იყო და შემოვბრუნდი, რომ მეთქვა, ასე რატომ მაშინებ-მეთქი და უცებ თავში რკინის მილის საშინელი, სასიკვდილო დარტყმა ვიგრძენი. ვიღაც ნარკომანი დამიდარაჯდა თურმე. ცოცხალი კი გადავრჩი ჩემი ქუდის წყალობით, რომელიც მეურნეობიდან მქონდა. მას ერთი ყური კარგად არ ჰქონდა მიბმული და მილი ამ ყურით ჩასრიალდა. შემდეგ ავიღე ეს მილი და გავეკიდე, მაგრამ ის გაიქცა. ერთი მხრივ — ცუდი პიესა, და მეორე მხრივ — პატიოსანი შრომით მოპოვებული ქუდი. როგორი გასაოცარი კავშირია! „მაკბეტს“ რაც შეეხება, სჯობს, რომ არ დავდგათ. ამ პიესისას გარდაიცვალა ვლადისლავ სტრუელნიკი, ფსიქიურად შეიშალა მიხაილ ვოლკოვი და კიდევ ერთი არტისტი. ყოველ შემთხვევაში, დაზარალდა ათი ადამიანი და, ალბათ, კიდევ უფრო მეტიც — ყველა ხომ არ ამხელს თავის უბედურებას“.⁵²

საზოგადოებაზე თეატრის დადებითი გავლენის მაგალითად მსახიობს რამდენიმე პიესა მოჰყავს: „არის ასეთი სპექტაკლი „არტი“. პიესა ეძღვნება ადამიანთა გადაწყვეტილებას — არ ეღალატათ მეგობრობისთვის. დასაწყისში გმირი ჩხუბობს წვრილმანებზე: ერთს არ მოეწონა სურათი, რომელიც იყიდა მეორემ. საქმე განხეთქილებამდე მიდის... მაგრამ საბოლოოდ ისინი მეგობრობის შენარჩუნებას ამჯობინებენ და ერთმანეთს არ ღალატობენ. რითი არ არის კარგი ეს იდეა? დარბაზიც უდიდეს სიამოვნებას იღებს და თამაში ჩვენთვისაც სასიამოვნოა. ყველაზე მკაცრ ქრისტიანსაც შეუძლია მას უყუროს, იქ არაფერი ცუდი არ არის. იყო ასევე ოსტროვსკის «ПЕС» (ტყე). ფინალი სევდიანია, მაგრამ ეს ნათელი სევდაა... ბევრი ბოროტებაა გარშემო, მაგრამ გმირები, რომელნიც, მართალია, ზოგჯერ ჩხუბობენ კიდევ, მაგრამ მაინც პატიოსან ადამიანებად რჩებიან; მათ შორის, ვინც ამ „ტყეში“ ბინადრობს და ვისთვისაც ფული სიცოცხლეზე ძვირფასია“.⁵³

რაც შეეხება მსახიობის შინაგან სულიერ სამყაროს, ტოლუბევი ამბობს: „ყველა მოსაზრება მსახიობების თავაშვებულობის შესახებ მტკნარი სიცრუეა. ეს ყველაფერი ჩვენში იმაზე ნაკლებად ზდება, ვიდრე საზოგადოების სხვა ფენებში. თეატრის მოღვაწეთა ერთსულოვნება, მათი უნარი დაეხმარონ ერთმანეთს, არათუ ნაკლებია, ზოგჯერ იმაზე მეტიც არის, ვიდრე სადმე. ისინი, სამწუხაროდ, იძულებულნი არიან, ყოველთვის დამატებით იმუშაონ. მათ დროც არ აქვთ, რომ მოეშვან.

⁵² Газета «Прав. СПб.», №4, 2004, с. 4.

⁵³ იქვე.

რაც უფრო მეტს მუშაობ თეატრში, მით უფრო ცოტას გამოიმუშავებ და საჭიროა დამატებითი სამუშაო, რომ ოჯახი არჩინო. აღარ აქვთ საშუალება გამუდმებული სმისა და ლოთობის, საყვარლების შენახვის. ეს ფულიანი კლასის პრივილეგიაა“.⁵⁴

მართლმადიდებელი მორწმუნეებისა და თეატრის ურთიერთ-დამოკიდებულებაზე კი მას ასეთი მოსაზრება აქვს: „საჭიროა ვიყოთ მომთმენნი. საჭიროა ზოგიერთი რამის პატიება. ყველაფრის პატიება მხოლოდ ღმერთს შეუძლია, მაგრამ, რაც შეიძლება, მეტად უნდა ვაპატიოთ ერთმანეთს ადამიანური სისუსტეები — არა სულმდაბლობა, არამედ სისუსტე. თეატრს შეუძლია ეს გვასწავლოს“.⁵⁵

დასასრული შემდეგ ნომერში დაიბეჭდება.

⁵⁴ იქვე, გვ. 5.

⁵⁵ იქვე, გვ. 6.